

ΓΥΡΩ ΑΠ' ΤΗΝ ΜΟΥΣΙΚΗ ΜΑΣ ΖΩΗ

ΩΜΕΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΕΣ

Συνεχίζοντας τις σκέψεις μου γύρω από τη μουσική μας ζωή (βλέπε υπ' αριθ. 43 φύλλο της «Μουσικής Κίνησης») προσπαθώ να βρω τις άφορμες της αδιαφορίας του μεγάλου κοινού σε κάθε μουσική έκδηλωση—που σημειώθηκε με ιδιαίτερα απογοητευτική ένταση αυτή τη χειμερινή περίοδο που τελειώνει—αδιαφορίας που έρχεται σε αντίθεση με το ενδιαφέρον που έδειχνε ο κόσμος πριν από δέκα ή δέκα πέντε χρόνια.

Στο προηγούμενο άρθρο μου έγραφα μάλιστα πως αυτή η αδιαφορία παρατηρείται άκριβως σε μία εποχή που έπρεπε να χαρακτηριστεί σαν μία Έλληνική μουσική άνοιξη με τους τόσοσους λαμπρούς καλλιτέχνες που άποκτήσαμε, τόσοσους σολίστες, τόσοσους μαέστρους, αλλά και τόσοσους αξίους συνθέτες. Έπι πλέον, σε μία εποχή όπου πληθαίνουν διαρκώς οι μαθητές των Ωδείων, παράλληλα κι' οι καθηγητές κι' οι δάσκαλοι της Μουσικής... Πολλές φορές σκέφτηκα πως μόνον οι μισοί από τους σπουδαστές και τους δασκάλους της Μουσικής, θ' άρκόδσαν για να γεμίζουν τις αίθουσες των συναυλιών αν... αν έννοιωθαν ένα πραγματικό ενδιαφέρον για την τέχνη που θέλουν να κατακτήσουν.

Το ενδιαφέρον... Αυτό είναι ή βασική άφορμή. Λείπει το ενδιαφέρον που κανένας δέν φρόντισε να καλλιεργήσει, γιατί στόν τόπο μας όλα γίνονται άσκεφτα και άκατάστατα, χωρίς σύστημα και χωρίς κατευθυν-

τήρια γραμμή, συχνά με μεγάλους ένθουσιασμούς που γρήγορα ξεθυμαίνουν, με άπομιμήσεις ξένων συστημάτων και πάντα χωρίς τόν άρμόδιο άνθρωπο στήν άρμόδια θέση και πάντα κάτω από έξωμουσικές, έξωκαλλιτεχνικές έπιρροές. Τά 'Ωδεία μας τί κάνουν; Διδάσκουν μουσική—διάφορα άργανα, θεωρητικά, σύνθεσι, τραγούδι—με μοναδικό σκοπό να δημιουργήσουν έπαγγελματίες μουσικούς (διάβαζε δυστυχισμένους ανθρώπους) ή νέους δασκάλους (άλλους δυστυχισμένους βιοπαλαιστές) και όχι ανθρώπους μουσικά μορφωμένους. Άκούτε στίς έξετάσεις π.χ. περιφήμες μηχανές: πιανίστες ή βιολιστές ή ότι άλλο, κι' αν μιλήσετε μαζί τους θ' ανακαλύψετε πως δέν πάτησαν ποτέ τους σε μία συμφωνική συναυλία, πως δέν άκουσαν ποτέ τους τόν τάδε πιανίστα που πέρασε άπ' τόν τόπο μας, πως άγνοούν δόλτελα τήν προσωπικότητα, τή ζωή, τό πνεύμα, τό ύφος τοú συνθέτη που έκτελούν. Κάτι άκούσατέ, άλήθεια, στήν ώρα της 'Ιστορία της Μουσικής, αλλά τό έχχασαν, δέν τό πρόσεξαν, ή και άπουσίασαν άπ' αύτήν τήν ώρα. Σκοπός δέν ήταν ά πλουτίσουν τό πνεύμα τους και να ζυπήσουν τό ενδιαφέρον τους, σκοπός ήταν να παίξουν τό τάδε γύμνασμα γοργά και χωρίς λάθος, ή τήν δεινά Σπουδή, ή τήν δεινά Σονάτα. Στίς έξετάσεις και στίς Έπιδείξεις τών διαφόρων τάξεων και σχολών τών 'Ωδείων μας, ό κάθε μουσικός άκροατής έξαινίσταται: Άκούτε, έξαφνα, μία μαθήτρια

να σάς παίζω με τρομακτική τεχνική Ένα από τα πιο δύσκολα κομμάτια του Λιστ, άραβάζοντας νότες και μόνο νότες, χωρίς κανένα βάθος, χωρίς καμιά κατανομή, ενώ η δασκάλα ή ο δάσκαλος παρακολουθούν σαν θριαμβευτές την εντύπωση που προκαλεί το «βροντοκόπημα» των πλήκτρων στους συγγενείς και φίλους που έχουν πάει για να καμαρώσουν την νεαρή πιανίστα, αλλά και συνάμα την εντύπωση που προκαλεί το ίδιο αυτό βροντοκόπημα και στην εξεταστική επίτροπή, στους άλλους καθηγητές...

Αυτό όμως δεν λγεται διδασκαλία μουσικής. Κανταίνει άλλων μια καθορή χειρονακτική εργασία.

Θά μου πουν φυσικά, πως σ' όλα τα 'Ωδεία του κόμου έτσι γίνεται. «Ο καθηγητής μορφώνει δεξιότητες χωρίς να ενδιαφέρεται για την ανώτερη καλλιέργεια, ψυχική και σωματική, των μαθητών. Ναί. 'Αλλά στον άλλον κόσμο υπάρχει μια φυσική παράδοση αιώνων και υπάρχουν πλήθος από κρατικά ή ιδιωτικά Ιδρύματα που δεν έχουν άλλο σκοπό παρά τη διατήρηση και την προέκταση αυτής της παραδόσεως, τη συνεχή αναστάλση του ενδιαφέροντος. Μέσα στα Ιδρύματα αυτά, τα κυριώτερα είναι τα διάφορα χορωδιακά συγκροτήματα που αριθμούν ζωή αιώνων και που τα μέλη τους συνεχίζουν την παράδοση από παππού σε γγγόνι, όχι επαγγελματικά, αλλά έντελως ανιδιοτελώς, δουλεύοντας από αγάπη στη Μουσική, από συναισθησι του καθηκόντος προς το σύνολο, ξεβιδώντας μάστιχα για να πληρωθώ ο τακτικός μέστρος που διδάσκει τους χορωδούς, χωρίς ως τόσο αυτός ο μέστρος να νομίζει πως η χορωδία είναι δική του, κτήμα του, αλλά μόνο με τη φιλοδοξία να μορφώση ένα όρπιο σύνολο που να μπορεί ο άλλος, ο μεγάλος μέστρος που θύρηθ να διευθύνη την 'Ενάτη π.χ. να βρη μία χορωδία έτοιμη, μουσικά διαπαιδαγωγημένη, που δεν θά χρειάζεται πιά παρά να μεταδώση το δικό του πνεύμα τη δική του έρμησια.

Μεγάλη, άπερνητή, ή σημασία της Χορωδίας σ' όλες τις κοινωνικές τάξεις, σ' όλα τα στρώματα του λαού. Κάποτε, στη Βιέννη, άκουσα το έφτάχρονο κοριτσάκι της νοικοκυράς μου να μουρμουρίζει μία γνωστή μελωδία:

— Τι μουρμουρίζεις εκεί 'Ελμπετ; ρώτησα.

'Η μικρή μ' έκνταζε με άπορία για την άγνοια μου και μου άπάντησε:

— Μά την 'Ενάτη! Τον ύμνο της Χαράς!

Το έφτάχρονο κοριτσάκι δεν είχε άρχεις ακόμα μαθήματα σε κανένα 'Ωδείο. Δεν τόν πέρανε ακόμα στις συναυλίες. 'Η μητέρα του όμως, κυρία του κόμου, ήταν μέλος μιας χορωδίας. 'Αντικε στη χορωδία «της». 'Επαιρνε μέρος στις συναυλίες αυτής της χορωδίας και, φυσικά, μελετούσε τα μέρη της στο σπίτι. Κι' αυτό δεν ήταν έκλειρμας. Κάθε Βιεννέζος, κάθε Βιεννέζα άντικε σε μία χορωδία, στην τζια που άντικε ο πατέρας ή η μητέρα, ο παππούς ή η γιαγιά. Πώς να μην έχη ενδιαφέρον αυτός ο κόσμος για τη Μουσική!... 'Όχι ενδιαφέρον άπλό, αλλά να αισθάνεται τη Μουσική σαν μία άνάγκη της ζωής του.

Δείτε μου τις Χορωδίες που έχουμε στην 'Αθήνα, στην 'Ελλάδα. Σπασμοδικά κινήματα μόνο, με κίνητρα παράλογε φιλοδοξίες είτε οσμωατέων, είτε μαστέρων είτε δημάρων και ύπουργων. Χορωδίες γεννιούνται ζουν μία μέρα, τσα-τσα για μία «εμφάνιση» και σβύ-νουν άπειτα. Στά παρασμένα χρόνια ύπηρεσαν μερικές άξίολογε χορωδίες που ζήσανε κάπως περισσότερο

για να σβύσουν άδοξα λόγω κακού συστήματος, άμετρης φιλοδοξίας, έλλειψης ενδιαφέροντος, με συνέπεια την κορούρα και την άπογοήτευση. Σήμερα στην 'Αθήνα δεν θά έκτελεσθί ποτέ ένα χορωδιακό άριστούργημα. Για πολύν καιρό, τσας έμεις δεν θά προφάσουμε πιά να ζανακούσουμε την 'Ενάτη...

Τά 'Ωδεία μας, ένα από τα 'Ωδεία μας, τούλάχιστον δεν θάπρεπε να συστήση, να συντηρηή, να διατηρηή μια χορωδία:

Στά βάθος της κατστάσεως αυτής, δεν θά βρητε παρά τόν άτομικισμό, τη διασπαστική μανία, την μανία του «έγώ». Καμμία προσπάθεια, καμμία εργασία για το σύνολο, για την όλοτητα. Κι' αυτός ο άτομικισμός και η εγωπάθεια γεννάει όχι την ελογική έμλλη, αλλά τόν κακό και πρόστυχο συναγωνισμό· ο κάθε δάσκαλος, ο κάθε καθηγητής δεν συλλογείται παρά πώς θά λάμψη αυτός διά τ ν μαθητών του, προσέχοντας να μην άκούσουν οι μαθητές τους κάποιον ή κται πού να τούς έπνηγη την άπορία, την άνοχητήση, την άνάγκη της σύγκρισης και της παραβολής. Μαθήτρια του πιάνου κάποιου 'Ωδείου μου πού δίνει εξετάσεις για την 'Ανωτέρα σχολή, μου έξομολογηθήκε ότι δεν πήγε ποτέ ούτε σε Συμφωνική Συναυλία ούτε σε ρεσιτάλ. 'Ο καθηγητής της της έπτε ένα διαβάζη» και ο συναυλιές είναι περιττές. 'Ιδιώς ν' άποφύγει τα ρεσιτάλ πιάνου!... Κι' έπειτα άπορούμε πως δεν έχουμε «κοινό» πού να αισθάνεται τη Μουσική σαν άνάγκη, σαν κάτι το άπαραίτητο —τη ζωή του. Κι' όσο πάει, ο άτομικισμός μας μεγαλώνει και μαζύ μ' αυτόν κι' ο συναγωνισμός και έτσι, όσο πού πολλά παιδιά σπουδάζουν μουσική, τόσο πού πολύ λιγοστεύει το ενδιαφέρον. Θά μπορούσα να σάς άναφέρω πάρα πολλά παράμια παραδείγματα για να σάς δείξω τι είδους μουσική μέρφσεις παρέχεται στον τόπομας. Τό παν είναι άτομικιστικό και δεν έχει άλλο σκοπόπαρά να λάμψη ο δάσκαλος ή ο έκάστοτε άτοχυρίζόμενος μέστρος.

'Έχουμε όμως και την τραγική, άληθινά, διδασκαλία της Μολσικής στα σχολεία, πού έτσι όπως γίνεται, όχι την άγάπη δεν έπνεύσει στα παιδιά, αλλά μάλλον την απέχθεια γι' αυτό πού λέγεται Μουσική. 'Ελάχιστες ώρες, κομμία σοβαρή σημασία στο μάθημα, έκτός μόνο δεν πρόκειται για την όργάνωση κομμίας σχολικής έστρεψ—δηλαδή πάλι ο άτομικισμός, ο συναγωνισμός, ή μωρή φιλοδοξία.

Μία εθώνη, άναμφισβήτητα, βαρύνει και τούς μουσικούς κριτικούς ή μουσικολόγους. Τό άπάγγεμα είναι νέο στον τόπο μας κι' ίσως δεν άνεβαίνει πάνω άπό τριάντα, σαράντα το πολύ χρόνια. 'Ενα νέο άπάγγεμα, σ' ένα νέο, άσημάτιστο κοινό, θάπρεπε ν' άκολουθήση ένα άλλο, καινούργιο όρμιο, να γίνη μία «παστολή» κι' όχι να βασιση σε' άχνάρια της παλκής Εόρωαϊκής κριτικής, πού είχε να κάνει μ'ένα μορφωμένο κοινό και μορφωμένους καλλιτέχνες. Και δεν ύπάρχει άμφιβολία πως έχουμε άριστους κριτικούς, ειδικά έκπαυτευμένους σε Εόρωαϊκές Σχολές ή Πανεπιστήμια της Γερμανίας και τού Παρισιού. 'Ός τόσο κανένας τους δεν μπόρεσε ν' άποσπασθί άπ' της σφαίρας της σοφίας, να καταβη στο κοινό, να μιλήση άπλά, να έξηγηση, να κηρύξη, να προσηκτισθή...

Και άλλήλνεμπο να το όλο ζήτημα της έλλειψης ενδιαφέροντος γενικά για τη Μουσική, είναι και η άδιαφορία του κοινού για την 'Ελληνική Μουσική δημιουργία. Οι συνθέτες μας παραπονούνται. 'Αδικα. 'Όταν δέ ύπάρχει πραγματικά μορφωμένο, συνειδητό,

μουσικό κοινό, ποιός και γιατί θα ενδιαφερθή ειδικά για τὰ Ἑλληνικά ἔργα;

Τις ἡμέρες αὐτές, ἡ Ἀθήνα φιλοξενεῖ ἕναν μεγάλο Βιεννέζο ἀρχιμουσικό, τὸν Κλέμενς Κράους. Ἡ πρώτη του ἐμφάνιση ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Κρατικῆς μας Ὀρχήστρας, ἐπροκάλεσε κοσμοουρροή. Εἶδα σ' αὐτὴ τὴ συναυλία ὄλο τὸ παλιὸ κοινό τῶν Ἀθηνῶν, τὸν «ώραϊο» ἐκείνον κόσμο πού στὰ παλιὰ χρόνια γέμιζε τὶς συναυλίες τῆς Ὀρχήστρας τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν, τότε πού τὶς λάμπρυνε ἡ αἴγλη τοῦ Μητροπούλου καὶ τῶν ἐκάστοτε μετακαλουμένων ξένων μαέστρων ἢ σολιστ «διεθνούς φήμης». Τὸ κοινὸ αὐτὸ εἶναι γιὰ πάντα χαμένο γιὰ τὴ μουσικὴ μας ζωὴ κι' οὔτε μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ λογαριάσῃ. Εἶναι οἱ πολυταϊδεμένοι, οἱ αὐτονομιζόμενοι μορφωμένοι—γιὰ νὰ μὴ εἶμαι ἄδικη πρέπει νὰ πῶ πὸς ὑπάρχουν ἀνάμεσά τους καὶ πραγματικά μορφωμένοι κι' ἀνώτερα καλλιεργημένοι ἄνθρωποι—οἱ «συνόμι» πού τῶγον ὅθ' ὅλα, τῶγον ἀκούσει ὅλα καὶ μόνο γιὰ ἕναν Κλέμενς Κράους μπορεῖ νὰ κάνουν μιὰ συγκάθβασι. Εἶναι ἕνα κοινὸ πού ζῆ ἔξω ἀπ' τοὺς κόμμοις καὶ τοὺς πόνους καὶ τὶς ἀγωνίες τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς πραγματικότητος καὶ δὲν μπορεῖ νὰ προσφέρῃ πιά τίποτα. Ἀλλὰ ἡ γενιά αὕτη ἀναγκαστικά θὰ περάσῃ, θὰ σβῆσῃ. Στὸς νέους πρέπει νὰ στραφοῦν οἱ προσπάθειές μας. Στὴ δημιουργία ἑνὸς νέου, ὕγιους κοινού, πού νάσαι γεμάτο ἀγάπῃ κι' ενδιαφέρον γιὰ τὴ θεία τέχνη, κι' ὄχι ἀνόητες καὶ κούφιες φιλοδοξίες.